

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 42. 596–597. 1998.

Az egykori egri jezsuita patika

Sági Erzsébet dr.

1500

Az egri jezsuita patika 1714-ben kezdte meg működését, ekkor egyetlen volt a városban. Polgári kézbe adásakor 1775 évben 4500 forint volt a vételára. Az 1740-es években készült rokokó patikabútor mind a mai napig használatban van. Fennmaradt számos eredeti fatégely és díszes holicai folyadékos edény.

Eger város Heves megye székhelye és a tárgyidőben püspöki székhely.

1687-ben, a törökök kiűzése után a Jézus Társaság helyet kap a városban, 1688-ban megnyílik a rendház és az iskola. 1703-tól 1711-ig a Rákóczi szabadságharc miatt az atyáknak el kellett hagyniuk a várost. A visszatérés után haladéktalanul megkezdik a tanítást a papnevelőben is és felgyorsítják az építkezést [1].

A fennmaradt háztörténet részletesen beszámol az építkezésről. 1699 évben ismerteti az épület terveit, a leírás 8. pontja a patikáról szól: az az épület keleti szárnyában legyen, a patika és a patikus a klauzúrán kívül essék [2].

Telekessy István egri püspök 2000 forintot adományozott kegyes célra. 1712. január 13-án *Hevenesi Gábor* provinciális úgy dönt, hogy ezt az összeget az egri gyógyszerészre kell fordítani, majd a patika használatára kell a templomot berendezni és fenntartani [3].

A háztörténetben 1713. évben ez áll: „A magyar adózók szegények, a városban kevés a német és kevés a némes. A méltóságos föltisztelendő püspök úr 2000 forint-os adományát a patika gyógyszerjeinek beszerzésére kell fordítani. Egyébként világi patikus itt aligha marad meg. December elején érkezik meg Linzből a patikusunk, aki a jövő esztendőben a patikát kezelni fogja.” [4].

Tehát az egri jezsuita patika 1714-ben kezd meg a működését. Alapításakor ez volt a város egyetlen és egyben közforgalmú gyógyszerháza, melyhez később az Irgalmas rend csatlakozott. Fennmaradtak patikavizsgálati jegyzőkönyvek [5, 6].

A kollégiumban a patika alapításától a rend feloszlataáig folyamatosan szolgált jezsuita gyógyszerész, a rendi névjegyzék szerint:

1714–1715 *Casparus Steyer*
 1716–1722 *Tobias Chmell*
 1723–1726 *Michael Guett*
 1727–1728 *Casparus Steyer*
 1729–1731 *Michael Guett*
 1732–1733 *Franciscus Simon*
 1734–1735 *Josephus Reiser*
 1736 *Michael Guett*
 1737–1738 *Antonius Otto*
 1739–1741 *Ferdinandus Schiffkorn*
 1742–1745 *Christophorus Harl*

1746–1761 *Franciscus Simon* († 1761. augusztus 1-jén meghalt)

1761 *Georgius Balasovic*

1762–1769 *Jacobus Neüssel*

1770 *Martinus Wisgrill*

1771–1773 *Jacobus Neüssel* [7].

A jezsuita gyógyszerészek gyakran ápolási feladatot is elláttak. Említésre méltónak tartom, hogy 1752 évtől a rend feloszlataáig Egerben a gyógyszerész nem kapott más megbízást, ezt annak tulajdonítom, hogy a patika annyi munkát adott, hogy méltánytalan lett volna őt másval terhelni.

A rend feloszlataáskor a felszámoló bizottság az akkori provizort – aki akkor 49 éves volt – bízta meg a patika vezetésével [8]. Ő szerette volna a patikát bérbe venni és 1773. december 24-én javaslatot tett annak működtetésére két változatban. Egyik: ha bérbe veszi, 600 forint bér fizetését vállalja egy évre, a másik: amennyiben alkalmazottak maradnak, az alábbi fizetést kéri:

a provizor fizetése és ellátása:	500 forint
a beosztott gyógyszerészé:	220 forint
a gyakornok és laboráns ellátása együtt:	183 forint
a laboráns fizetése:	28 forint
Összesen:	931 forint [9].

A patikát 1774. augusztus 2-től *Joseph Artner* gyógyszerésznek adta a bizottság bérbe 600 forintért, aki a licitálás idejéig bérelte azt [10]. Az 1775. június 2-i árverésen az egyik résztvevő 3750 forint ajánlatot tett, azonban *Joseph Artner* lett a tulajdonos, aki előzőleg írásban 4500 forintot ajánlott [11].

A volt jezsuita rendházat és iskolát a ciszterci rend kérte és kapta meg 1778-ban. A kollégium főnökének előzőleg több kérése volt: a könyvtár legyen a gimnáziumé és a patikát kapják meg, annak vételárából különítsenek el 2000 forintot, azt ők kapják meg, hogy az adományozó szándéka szerint a templom szükségleteire és fenntartására fordíthatassák [12]. A 221 könyvből az egyetem könyvtárosa 17-et kiválasztott, a többi szétküldték a tanintézeteknek, a kincstár a gyógyszerészár jövedelme helyetti kárpótlásul évi 180 forintot rendelt a ciszterci rendnek kiutalni [13].

Artner és a város kölcsönösen nem voltak egymással

megelégedve, tőle a ciszterci rend megvette a patikát, majd azt néhány évig provizorokkal működtette. A jezsuiták kezén nyereségesen üzemelő gyógyszerertár nem hozta a remélt hozamot, ezért azt eladták az egyik alkalmazott gyógyszerészüknek, azóta polgári kézen van [14].

A gyógyszerertár működésére a jezsuita időben nem volt panasz. Specialitása volt az „Egri víz”, ami ha nem is gyógyszerként, hanem itókaként napjainkban is ország-szerte ismert. Ennek leírását a rend utolsó egri patikusa irgalmasrendi kollegájának adta át. A feloszlatakor a patikában 50 könyvet vettek leltárba, ebből 33 db azonosíthatóan orvosi-gyógyszerészeti szakkönyv volt [15].

A magyar műértékvédelem elévülhetetlen érdeme, hogy a patika bútorzata és egykorú használati tárgyainak egy része eredeti rendeltetésének megfelelően fennmaradt és napjainkig használatban van.

A bútorzat rokokó stílusban készült, tölgyfából, feltehetően a XVIII. század negyvenes éveinek közepén. Az állványzat három falra támaszkodik, felső peremét ív alakban kiugró párkányzat zárja, alatta korpuszonként aranyozott esígvonalas, leveles, palmattás áttört faragott díszítés, lejjebb nyitott poleosor, alatta erősen hullámosított profilú fióksor van, melyet felhajtható pad fed. A tárasztal 1870-ben készült. Fennmaradt több mint 100, eredetileg márványozott festésű, részben átfestett fatégely és tízen felüli darabszámú, hasáb alakú, fehér ónmázás holiesi fajansz palack, melyet *Telekessy* püspök festett címere díszít [16].

Az egri jezsuita patikáról történt kortársi ismertetés [17]. Az alapítási idő pontosítása és a levéltári anyag feltárása a szerző munkája.

IRODALOM

1. *Gyenis András S. I.*: Régi magyar jezsuita rendházak. Budapest, 1941. 23. o. – 2. MOL film 1691 sz. Historia Residentiae Agriensis ad ann. 1699. 80–85. o. – 3. MOL., M. Kamara, Acta Jes., E. 152; 118. Coll. Agriense, Fasc. 3; No 18., fol. 71v, 72r. – 4. Hist. Res. passim 124–125. o. – 5. MOL., Htt., Acta San., C 37; Lad. A; Fasc. 30; No 1. – 6. *Zboray Bertalan*: Irgalmas rendi gyógyszerertárak Magyarországon. Gyógyszerészet 35, 541–543 (1991). – 7. *Grabarits István-Grabaritsné Ihász Zsuzsanna*: Az osztrák jezsuita rendtartomány patikái és patikusai 1716–1773. Orvostört. Közl. 107–108 (1984) 137–160 o. és *Lukács, Ladislaus S. I.*: Catalogus personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I. 1551–1773. I–XI. Roma., Institutum Historicum S. I. 1978–1995. – 8. MOL., Htt., Dep. litt-pol., C 67; 1773., Fasc. 124. No 115. – 9. MOL., M. Kanc., Acta Gen. A 39; 1774. No 89. 10 o. – 10. MOL., Htt., C 67 1775. Fasc. 22. No 25. – 11–10, No 33. és Budapest Főv. L.tár IV/1202/c Pest, v. t. 1775. 5150. – 12. MOL., M. Kanc., Acta Gen. A 39; 1777: 1904. 18. sz. – 13. *Békefi, Remig*: Emlékkönyv (ciszterci rend) Budapest 1896. – 14. *Nékám Lajosné*: Régi magyar patikák. Budapest Corvina, 1971. 24–28. o. – 15. MOL., Htt., dep. litt-pol., C 67; 1775., Fasc. 22., No 32. – 16. *Vida Mária*: Patikamúzeumok – múzeumpatikák Magyarországon. Semmelweis OMKL., Budapest, 1996. 94. o. és *Vida Mária*: Történeti és Iparművészeti értékű gyógyszerertári berendezések magyarországi topográfiaja. Orvostört. Közl. 71–72 (1974) 230–231. o. – 17. *Beniczky Miklós*: Egri műemléki gyógyszerertárak. Gyógyszerésztörténeti diárium 1. (1972) 2. 51–54. o.

E. Sági: *The late pharmacy of the Order of Jesuits at Eger*

Budapest, Lónyay u. 14. – 1093

Különleges helyszíneken, az ország 50 kastélyszállójában

- szakmai konferenciák
- továbbképzések
- tréningek
- cégtalálkozók

szervezésében, bonyolításában kedvezményes feltételekkel állunk a gyógyszerészet reprezentatív képviselőinek rendelkezésére.

Carpe Diem

RENDEZVÉNYSZERVEZŐ SZOLGÁLAT

Dr. Ijai Edit és
dr. Szemere László
Bp. 1132 Kresz Géza u. 24.
Telefon: 349-9971